

Крупник Г.А., Галицька Н.Є. Інтегрований урок «Темперамент» (9 клас). Психологія та біологія. Актуальні проблеми практичної психології : [зб. наук. праць / ред. кол. І.В. Шапошникова, Н.І. Тавровецька та ін.]. – Херсон: ПП Вишемирський, 2014. – С.117-124.

УДК 159.923.2

Інтегрований урок «ТЕМПЕРАМЕНТ» (9 клас)

Психологія та біологія

Галицька Н.Є., вчитель біології ЗНЗ № 32 м. Херсон

Крупник Г.А., психолог ЗНЗ № 32 м. Херсон

Мета навчальна: ознайомити учнів з поняттям «темперамент»; розкрити його біологічну та психологічну природну основу; конкретизувати знання про типи темпераменту людини та вплив соціуму на його формування; дати уявлення про психологічні аспекти розвитку темпераменту у різні вікові періоди; допомогти учням встановити індивідуальні особливості ВНД.

Мета розвивальна: розвивати вміння працювати індивідуально з картками; додатковим матеріалом; літературою; розвивати логічні операції: порівнювати, аналізувати, узагальнювати; продовжити формувати вміння працювати з текстовими методиками в групах.

Мета виховна: виховувати почуття власної гідності та толерантного ставлення до індивідуальної особистості кожної людини; формувати пізнавальні процеси для саморозвитку та самовиховання особистісних якостей.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Форма уроку: інтегрований урок (психологія – біологія).

Методи та прийоми навчання – пояснювальний, наочний (демонстрація таблиць), практичний (самоспостереження), словесний (розповідь, бесіда, пояснення), метод формування пізнавальних інтересів

(створення ситуації новизни), практичний (вправи), інноваційні методи (робота в групах, мозковий штурм), дидактична гра.

Обладнання: таблиці, схеми, роздатковий матеріал: картки з професіями, правила роботи в групі, конверти з кольоровими папірцями.

Міжпредметні зв'язки: біологія – нервова система, психологія – темперамент.

Терміни та поняття: темперамент, ВНД, типи нервової системи за І.П.Павловим.

Елементи поліпарадигмального підходу:

діяльнісно - орієнтовний – словникова гра, ребус, цікава інформація, самоспостереження, самостійна робота з підручником, демонстрація.

особистісно-орієнтовний – мікрогрупи, вправи «Спростуй або доведи», «Мозковий штурм», « Світлофор».

когнітивний – завдання для розвитку логічного мислення: пропуски в схемі, проблемні питання, класифікація термінів, визначення родового – видового поняття, заповнення таблиці, ребус «темперамент».

ЗУНівський – завдання для перевірки знань: правильність оформлення схем, таблиць.

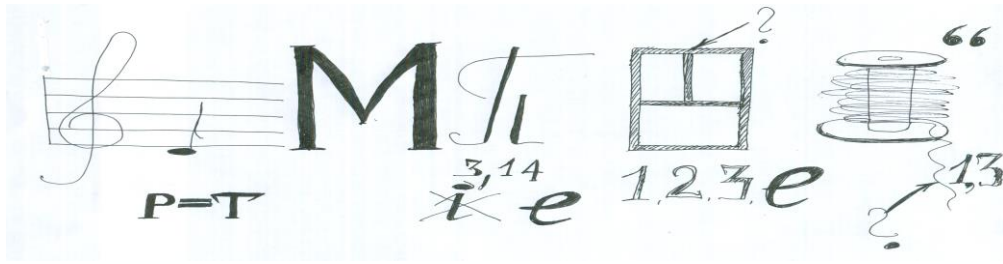
Епіграф :

«Знання – діти здивування та допитливості» Луї де Бройль

Структура та зміст уроку.

I. Організаційний момент. Рефлексія. Привітання з учнями. Створення позитивного психологічного настрою. На столах в учнів знаходяться конверти з кольоровими папірцями.

II. Мотивація навчальної діяльності. *Вчитель:* Сьогоднішній урок незвичайний, він поєднує в собі дві науки: біологію та психологію, а яка це тема ми спробуємо дізнатися за допомогою ребуса:

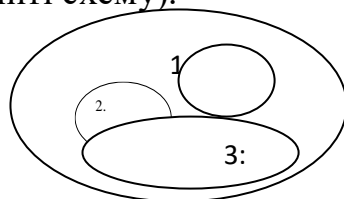
Отже, темою нашого уроку є «Темперамент».

Вчитель Діти, що є метою нашого уроку, як ви вважаєте? (мозковий штурм, всі варіанти записуємо на дошці). Темперамент є біологічною та психологічною особливістю людини, тому ми запросили до уроку нашого шкільного психолога, щоб детальніше розібратися з даною темою з точки зору психології.

Психолог: На ваших столах знаходяться конверти з кольоровими папірцями. Давайте, перевіримо вашу обізнаність з цієї теми. (Червоний колір – нічого не знаю з даної теми; жовтий – децю знаю, але хочу дізнатися більше; зелений – знаю все). Фіксуємо кількість зелених, жовтих та червоних карток на початку уроку.

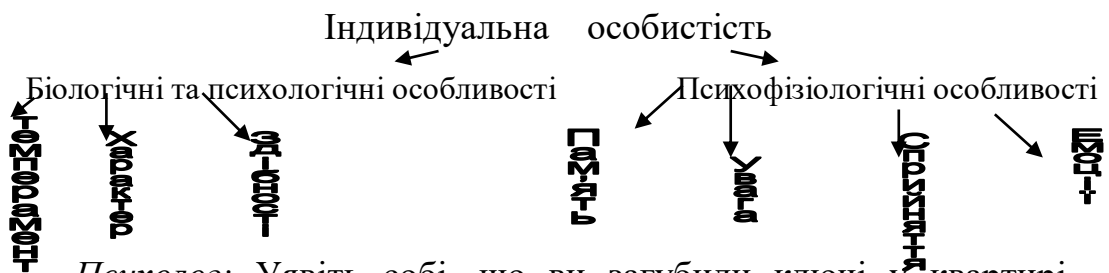
III. Вивчення нового матеріалу.

Вчитель: Запишіть тему уроку до своїх зошитів (записуємо на дошці). Задайте собі питання: “Хто я?”. За яким параметром можна дати характеристику індивідуальній особливості людини? Вправа на визначення родового – видового поняття: разом з учнями складаємо праву частину схеми. Дані слова: 6.Увага, 1.Людина, 7.Сприйняття, 3.Психофізіологічні особливості, 5.Пам'ять, 8.Емоції, 4.Біологічні та психологічні особливості, 2.Індивідуальна особистість (Діти записують у зошиті схему).

Проблемне питання: Поясніть, чому № 5 - 8 розміщуємо у графі психофізіологічних особливостей (коло № 3)?

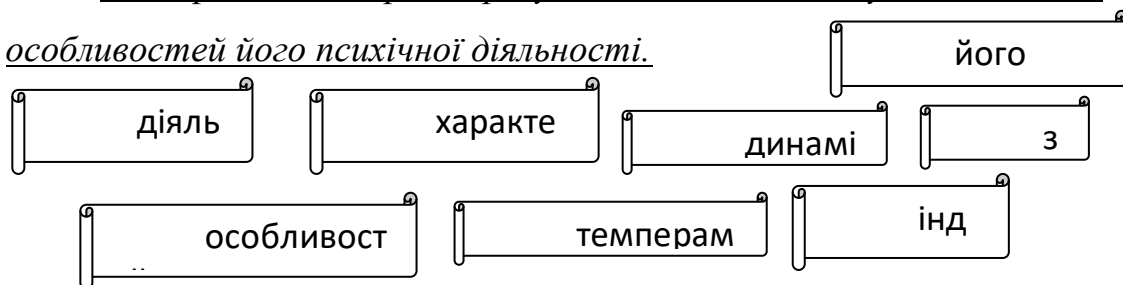
Людина
↓

Психолог: Уявіть собі, що ви загубили ключі у квартирі. Залежно від ваших індивідуальних особливостей, ви шукатимете загублену річ по-різному (варіанти пропонують учні): одні бігатимуть по квартирі, відкриваючи шафи, а інші міркуватимуть, де могли їх покласти. Ми бачимо зовсім різні стратегії поведінки.

Вчитель: Запишемо перше питання «Поняття про темперамент». На дошці у хаотичному порядку розміщені слова. Ваша задача – знайти логічну послідовність і дати визначення терміну «темперамент».

Темперамент характеризує індивіда з боку динамічних особливостей його психічної діяльності.

Психолог: зачитує цитату з книги Р.С.Немов. «Психологія», стр. 338. «Идея и учение о темпераменте в своих истоках восходят к работам древнегреческого врача Гиппократу. Он описал основные типы темпераментов, дал им характеристики, однако связывал темперамент не со свойствами нервной системы, а с соотношением различных жидкостей в организме: крови, лимфы и желчи. Первую классификацию темпераментов предложил Гален, и она в относительно малоизмененном виде дошла до наших дней. Последнее из известных ее описаний, которое используется и в современной психологии, принадлежит немецкому философу И.Канту.»

Учням пропонується розглянути малюнок «Типи темпераменту», користуючись схемою на дошці.

Вчитель: Науково обґрунтував дане вчення – І.П.Павлов. **НЕРВОВА СИСТЕМА ЛЮДИНИ.** Нервові процеси відрізняються силою, рухливістю, врівноваженістю. Їх комбінація визначає тип темпераменту (розповідь вчителя).

Психолог: записуємо друге питання – «Типи темпераменту». Користуючись підручником та інформацією, яку ви зараз отримаєте у своїх картках, дайте характеристики різним типам темпераменту.

Вчитель: Для цього ми з вами попрацюємо у групах. Нагадайте правила роботи в групах. Вправа «Спростуй або доведи».

Правила роботи в групах. На виконання завдання 3 – 4 хвилини!!! Розподілити ролі: Зачитати завдання – Голова; Слідкувати за висловлюванням думки – Спікер; Слідкувати за часом – Хранитель часу. Висловлювати думки згідно правилам – не перебивати один одного. Чітко давайте відповіді на поставлені питання.

І група учнів. Користуючись данним матеріалом та підручником §85. Дайте характеристику людям сангвінікам: Чи легко спілкуються з людьми? Чи швидко пристосовуються до умов життя? Чи плідно працюють? Яка сила нервових процесів? Яка рухливість нервових процесів? Чи врівноважені процеси гальмування та збудження? Як співвідносяться між собою процеси збудження та гальмування? **Люди-сангвініки** легко спілкуються з людьми, швидко пристосовуються до незвичних умов життя, плідно працюють, якщо справа їм до вподоби, але швидко «згасають» і починають нудьгувати, коли втрачають інтерес. Вони часто не доводять справу до кінця, їм важко працювати в одноманітному ритмі, їхні почуття швидко змінюються.

II група учнів. Користуючись даним матеріалом та підручником § 85. Дайте характеристику людям холерикам: Чи легко спілкуються з людьми? Чи швидко пристосовуються до умов життя? Чи плідно працюють? Яка сила нервових процесів? Яка рухливість нервових процесів? Чи врівноважені процеси гальмування та збудження? Як співвідносяться між собою процеси збудження та гальмування? *Холеричний* темперамент — надзвичайно рухливі, швидкі, неврівноважені люди з підвищеною збудливістю. У холерика виразна міміка, швидка вимова, рухи. Він із захопленням береться за справу, але швидко втрачає до неї інтерес.

III група учнів. Користуючись даним матеріалом та підручником § 85. Дайте характеристику людям флегматикам: Чи легко спілкуються з людьми? Чи швидко пристосовуються до умов життя? Чи плідно працюють? Яка сила нервових процесів? Яка рухливість нервових процесів? Чи врівноважені процеси гальмування та збудження? Як співвідносяться між собою процеси збудження та гальмування? *Люди-флегматики* повільні, врівноважені, розсудливі. Флегматик завжди спокійний, більш наполегливий. Проте за певних умов ці якості можуть перетворитись на байдужість до всього, що оточує, і до самого себе, на лінощі та безвілля.

IV група учнів. Користуючись даним матеріалом та підручником § 85. Дайте характеристику людям меланхолікам: Чи легко спілкуються з людьми? Чи швидко пристосовуються до умов життя? Чи плідно працюють? Яка сила нервових процесів? Яка рухливість нервових процесів? Чи врівноважені процеси гальмування та збудження? Як співвідносяться між собою процеси збудження та гальмування? *Меланхолік* характеризується повільним перебігом психічних процесів, пасивністю, замкнутістю. Водночас почуття меланхоліків глибокі, великої сили і тривалості. Меланхоліки

чутливі до чужого горя, важко переносять невдачі, образи, важко пристосовуються до нових умов життя, схильні до самотності.

Вчитель та психолог: Обговорення. Дані записуємо у таблицю.

Типи темпераменту	Сангвініки	Холерики	Флегматики	Меланхоліки
Спілкування				
Сила нервових процесів				
Співвідношення процесів збудження і гальмування				
Професійні схильності				

Психолог: А зараз кожен з вас має змогу визначити власний тип темпераменту.

Визначення темпераментної структури. Оскільки, часто в людях поєднуються риси усіх чотирьох темпераментів, тому ми говоримо не про темперамент, а про темпераментну структуру, що включає в себе всі типи.

Визначення темпераментної структури. Вам пропонується дати відповіді на висловлювання за такою шкалою:

Ні – 1 бал; Іноді – 3 бали; Так – 5 балів.

Висловлювання
Перед важливою для мене подією я починаю нервувати.
Я працюю нерівномірно, без системи.
Я швидко переключаюсь з однієї справи на іншу.
Якщо треба, я можу спокійно чекати
Мені потрібна підтримка та співчуття, особливо при невдачах та труднощах.
З однолітками я нестримний та нерівноважений.
Мені легко зробити свій вибір.
Мені не потрібно стримувати свої емоції, це здійснюється само по собі.
Сума балів : _____ Моя формула _____

Підрахуйте бали типів темпераменту за формулами:

$M = \text{№ } 1 + \text{№ } 5 = \underline{\quad}$ $C = \text{№ } 3 + \text{№ } 7 = \underline{\quad}$ $\Phi = \text{№ } 4 + \text{№ } 8 = \underline{\quad}$ $X = \text{№ } 2 + \text{№ } 6 = \underline{\quad}$

Відповідні символи – М,С,Х,Ф – запишіть у порядку зменшення цифр. Символи з однаковим значенням пишуть один під одним. Так ви отримали формулу МСХФ. Це означає, що в першу

чергу проявляються меланхолічні риси, тому умовно можна назвати меланхоліком.

IV. Узагальнення та систематизація знань. *Вчитель:* Користуючись запропонованими картками професій, висловіть свою думку, яким типам темпераменту відповідають дані професії. (Учням роздаються картки із зображенням різних професій. На виконання завдання відводиться 5 – 7 хвилин. Обговорення. Результати заносимо до таблиці в графу – професійні схильності).

Психолог: Давайте пригадаємо мультфільм “Вінні-Пух”. Спробуємо визначити тип темпераменту кожного героя. Іа, Сова, Вінні-Пух, П’ятачок

V. Підведення підсумків. *Вчитель:* Дайте відповіді на запитання: У чому секрет відмінностей між людьми? Що таке темперамент? Які існують чотири типи темпераменту?

Психолог: Знову повертаємося до наших конвертів з кольоровими папірцями. Давайте перевіримо вашу обізнаність з цієї теми, чи щось змінилося? (Червоний колір – нічого не знаю з даної теми; жовтий – дещо знаю, але хочу дізнатися більше; зелений – знаю все). Знову фіксуємо кількість папірців.

Вчитель: Пропоную вам виконати вправу “Мікрофон”. Висловіть свої думки з приводу даного уроку: Що не сподобалося; Що було цікаво та корисно дізнатися; Що сподобалося; (Виставлення оцінок за урок).

Психолог: Ваші рекомендації щодо покращення уроку.

VI. Домашнє завдання. *Вчитель:* § 85. *Психолог:* Творче завдання: знайти портрети відомих історичних осіб з різними типами темпераменту.

Літературні джерела:

1. Жариков Е.С., Крушельницький Е.Л. Для тебя и о тебе: Кн. Для учащихся . – М: Просвещение, 1991. – 223с.

2. Немов Р.С. Психология. Учеб.для студентов высш. пед. учеб. заведений. В 3 кн.

Кн. 1. Общие основы психологии. – 2-е изд. – М.: Просвещение: ВЛАДОС, 1995.
– 576 с.

3. Шабатура М.Н., Матяш Н.Ю., Мотузний В.О., Біологія людини: підруч. Для 9 – го кл. серед. загальноосвіт. навч. закл.- К.: Генеза, 2001. – 176с. іл..

У статті розкривається зміст інтегрованого уроку з психології та біології. Описано вправи та завдання для учнів 9 класу. Розкрито поняття «Темперамент».

Ключові слова: темперамент, міжпредметні зв'язки, психодіагностика.